

RIKSOMFATTANDE TEMAN UNDER EU:S PROGRAMPERIOD 2021–2027

Riksomfattande tema	2.1. Särskilt mål: Främja energieffektivitetsåtgärder och minska växthusgasutsläppen (SM 2.1.) Energieffektivitet och minskade växthusgasutsläpp
Kontaktperson(er) för det förmedlande organet	Närings-, trafik- och miljöcentralen i Norra Österbotten: Paula Alho, paula.alho@ely-keskus.fi , 0295 037 284
Kontaktperson(er) för samordningsprojektet	Olli Voutilainen, olli.voutilainen@luke.fi , 029 532 2402
Ansvarig(a) vid ministeriet/ministerierna	Miljöministeriet: Eeva Alho, eeva.alho@gov.fi , 0295 250 011 Ulla Äänismaa, ulla.aanismaa@gov.fi , 0295 250 428
Genomförandeperiod	1.11.2021–31.12.2027
Uppskattad finansieringsram, offentlig finansiering (EU+staten+kommunen och annan offentlig finansiering)	11,5 miljoner euro

1) Koppling till EU:s strategier, till de landsspecifika rekommendationerna för Finland samt till de nationella strategierna

Enligt den europeiska gröna given ska det inte längre förekomma några nettoutsläpp av växthusgaser i EU år 2050. Energieffektivitet är ett viktigt mål i strategin, genom vilket utsläppen av växthusgaser minskas samtidigt som bland annat en hållbar energiförsörjning säkerställs. Ett tema i strategin är att bygga och renovera på ett energi- och resurseffektivt sätt. I strategin konstateras det att EU och medlemsstaterna bör sätta igång en ”renoveringsvåg” i offentliga och privata byggnader.

Den 15 december 2021 lade kommissionen fram ett förslag till Europaparlamentets och rådets omarbetade direktiv om byggnaders energiprestanda och kompletterade det i samband med REPowerEU-planen med ett förslag om främjande av användningen av solenergi. Förslaget till direktiv innehåller tidsplaner för och förslag om bland annat nollutsläpp för nya byggnader, en skyldighet att inom en viss tidsfrist förbättra energiprestandan i de byggnader som har sämst energiprestanda och en utökning av solenergisystem i byggnader. Vidare föreslås ändringar som bland annat gäller energicertifikaten, skyldigheterna att installera laddningspunkter för elfordon och automationssystem samt inspektionerna av uppvärmnings- och luftkonditioneringsystem. En nationell byggnadsrenoveringsplan ska utarbetas och ett renoveringspass för byggnader införs. EU:s lagstiftare har som mål att nå samförstånd före slutet av 2023.

Målen i EU:s klimatlag genomförs med hjälp av förslagen i det så kallade 55 %-paketet, som Europeiska kommissionen antog i juli 2021. Kommissionens lagstiftningspaket Fit for 55 innehåller fler än tio förslag, inklusive utsläppshandelsdirektivet, förordningen om ansvarsfördelning, LULUCF-förordningen, direktivet om förnybara energikällor, energieffektivitetsdirektivet, CO₂-gränsvärden för person- och paketbilar samt mekanismen för koldioxidjustering vid gränserna. En ny skyldighet för Finland enligt kommissionens förslag är att minska utsläppen inom ansvarsfördelningssektorn (transporter, separat uppvärmning av byggnader, jordbruk, avfallshantering, F-gaser) med 50 procent jämfört med nivån 2005. Som en del av 55 %-paketet lade kommissionen fram ett förslag till direktiv om ändring av EU:s utsläppshandelsdirektiv. Det uppdaterade utsläppshandelsdirektivet offentliggjordes den 10 maj 2023 ((EU) 2023/959).

Den nya utsläppshandeln omfattar vägtransporter, separat uppvärmning av byggnader och byggande samt fossila bränslen inom industri och energiproduktion som inte omfattas av den nuvarande utsläppshandeln.

I de landsspecifika rekommendationer som Finland fått av kommissionen uppmanas Finland att vidta åtgärder för att koncentrera investeringar till den gröna och den digitala omställningen, framför allt till ren och effektiv produktion och användning av energi.

Den nationella klimatlagen trädde i kraft i juli 2022. Klimatlagens styrande effekt stärktes. För att uppnå klimatneutralitet, klimattålighet och andra bindande klimatmål på internationell nivå och EU-nivå fastställs nationella klimatmål i klimatlagen, bland annat målet att uppnå klimatneutralitet senast 2035. Åtgärder för att åstadkomma en minskning av klimatutsläppen och anpassning till klimatförändringen fastställs i de klimatpolitiska planer som utarbetas med stöd av klimatlagen.

En av prioriteringarna i Petteri Orpos regerings klimatpolitik är att utnyttja lösningar som minskar utsläppen och avskiljer koldioxid inom industrin och energiproduktionen. I regeringsprogrammet har man som vision att Finland ska bli en föregångare när det gäller energi och koldioxidhandavtryck. Regeringen strävar efter att minska energiförbrukningen inom byggandet och förbättra byggnaders energiprestanda på kostnadseffektiva sätt. I regeringsprogrammet är man även medveten om behovet av efterfrågeflexibilitet inom elanvändningen, energibesparing och utsläppsnålt byggande.

Enligt regeringsprogrammet främjas investeringar i solenergi på platser som är lämpliga med hänsyn till markanvändningen som ett sätt att jämna ut dygns- och säsongsvariationerna inom den förnybara elproduktionen. Utbyggnaden av solenergi styrs till den byggda miljön, tidigare torvutvinningsområden samt impedimentmark i syfte att undvika att i alltför stor utsträckning använda åkermark som brukas eller skogsmark för solenergi-parker. Regeringen säkerställer att lagstiftningsprocesserna samt tillståndprocesserna i fråga om solenergi-parker är enhetliga, flexibla och förutsägbara i hela landet.

Klimat- och energistrategin, klimatplanen på medellång sikt (KAISU) och klimatplanerna för markanvändningssektorn utformas så att genomförandet av dem gör det möjligt för Finland att uppnå klimatneutralitet senast 2035 och att uppfylla EU:s åtstramade skyldigheter. Uppdateringen av KAISU var klar 2022. Planen innehåller nya politiska åtgärder inom den så kallade ansvarsfördelningssektorn, som står utanför EU:s system för handel med utsläppsrätter. Den nationella klimat- och energistrategin, som har utarbetats i samordning med KAISU, omfattar alla källor till utsläpp av växthusgaser, det vill säga även utsläppshandelssektorn, markanvändningssektorn och kolsänkor.

Finlands långsiktiga renoveringsstrategi 2020–2050 anger kostnadseffektiva metoder som kan bidra till att göra Finlands befintliga byggnadsbestånd synnerligen energieffektivt och koldioxidsnålt fram till 2050. I strategin presenteras en översikt över byggnadsbeståndet i Finland, målen för energiprestanda, kostnadseffektiva reparationsåtgärder och hur de finansieras samt politiska åtgärder för att främja renoveringen av byggnader så att de blir energieffektiva och i fråga om uppvärmningen även koldioxidsnåla. Strategin utgör ett led i genomförandet av direktivet om byggnaders energiprestanda, som trädde i kraft 2018. En plan för genomförandet av åtgärderna i strategin färdigställdes våren 2021.

Projekt med anknytning till en minskning av växthusgasutsläppen och energieffektivitet finansierades under perioden 2021–2023 via EU:s återhämtningsinstrument (Recovery and Resili-

ence Facility, RRF). Samma projekt kan inte finansieras via det riksomfattande temat, men avsikten är att temat ska bidra till att stödja de mål om att främja energieffektivitet och klimatneutralitet som ingår i RRF-paketet.

2) **Mervärde för den nationella verksamheten och samarbete med den regionala strukturfondsverksamheten**

Inom ramen för den riksomfattande verksamheten eftersträvas större, skalbara demonstrationsprojekt, som överskrider landskapsgränserna och bygger på en försökskultur och framtagande av nya handlingsmodeller. De riksomfattande projekten gäller behoven i flera storområden och siktar ytterst på att kunna utnyttjas på riksnivå. Som resultat av de riksomfattande projekten produceras lösningar för den gröna omställningen, som antingen kan utnyttjas direkt på bred basis eller som kan anpassas och är skalbara. Sökandena uppmantras att producera ett omfattande mervärde samt uppföljningsprojekt som kan föras vidare med regional finansiering eller via andra nationella eller internationella finansieringsvägar.

Om ett projekt har möjlighet att få finansiering från andra finansieringskällor (t.ex. FRO) kan det inte finansieras via det riksomfattande temat.

3) **Målgrupper för verksamheten**

Företag, utvecklingsbolag, kommuner, samkommuner, andra regionala aktörer, högskolor, forskningsinstitut, föreningar och stiftelser.

4) **Verksamhetens konkreta innehåll och eventuella underordnade teman; vad eftersträvas med verksamheten och vilka förändringar av nuläget förväntas**

Målet med verksamheten är att på riksomfattande nivå främja utveckling och införande av energieffektiva och koldioxidsnåla lösningar, rutiner och handlingsmodeller när det gäller nybyggnation och renovering, industrin, anläggningar och byggnader inom såväl den offentliga som den privata sektorn.

Verksamheten syftar även till att främja innovationsverksamhet på området energieffektivitet samt demonstration och testning av lösningar och innovationer inom ramen för skalbara och överförbara projekt. Dessutom stärks samarbetet och utnyttjandet av kunskaper mellan olika sektorer (företag, kommuner, forskningsaktörer). Ett centralt mål är en kostnadseffektiv minskning av utsläppen av växthusgaser.

Målet är att med hjälp av åtgärderna stärka synergieffekterna mellan miljöministeriets riksomfattande teman. Synergieffekterna kan till exempel gälla lösningar som förbättrar energieffektiviteten samtidigt som de stärker beredskapen inför förändrade väderleksförhållanden eller lösningar på området materialeffektivitet som främjar målen om en koldioxidsnål cirkulär ekonomi.

Principen om att inte orsaka betydande skada (Do no significant harm) har en central roll i den gröna omställningen, och innebär att projekten inte får orsaka betydande skada för något av de miljömål som fastställts i EU:s taxonomiförordning. Projekten ska beakta DNSH-principen, till den del den är väsentlig i projektet i fråga.

Projekten kan vara kopplade till exempelvis följande delområden av temat:

- Energi- och materialeffektiva livscykellosningar inom byggande, bland annat renovering, inomhusluftens kvalitet, byggnadernas klimatresiliens under föränderliga förhållanden samt främjande av koldioxidsnålhet genom att utnyttja det befintliga byggnadsbeståndet och anpassningsbarheten samt rivningsmaterial.

- Utveckling av ett energieffektivt träbyggande, av hållbart byggande och av produkter och produktionsmetoder som binder kol länge.
- Utveckling av arbetsredskap och lösningar för utnyttjande av data för att följa upp och utvärdera koldioxidavtrycket, utsläppsminskningarna och olika åtgärder i företag och kommuner, samt främjande av hållbara offentliga upphandlingar, inklusive klimatkriterier.
- Ibruktagande av förnybar energi, avstående från fossil energi, energibesparing, utnyttjande av spillvärme, egen energiproduktion.
- Främjande och stödjande av energieffektivitet och därtill kopplat samarbete kring förnybar energi med företagssektorn, kommunerna, forskningsaktörer och tredje sektorn, inklusive energisammanslutningarnas modeller och metoder för att samordna förnybar energi med annan områdesanvändning.
- Digitala och smarta lösningar samt fastighetsautomation inom ramen för de ovan beskrivna åtgärder som gäller energieffektivitet och utnyttjande av förnybar energi, till exempel utveckling av byggnaders kapacitet att delta i efterfrågefleksibiliteten på reserv- och reglerkraftmarknaderna.

5) Samarbete, partnerskap, gemensam utveckling; vilka aktörer deltar i planeringen och genomförandet, i vilka roller; hur har målgrupperna involverats

De projekt som ansökan gäller ska i princip vara samarbetsprojekt mellan flera aktörer och genomföras inom flera landskap. Gemensam utveckling och målgrupperna ska beaktas redan i planeringsskedet.

För temana energieffektivitet, klimatförändringen och cirkulär ekonomi som miljöministeriet ansvarar för har det inrättats ett gemensamt samordningsprojekt, som har i uppgift att förstärka verksamhetens effekter och resultat genom att facilitera det ömsesidiga samarbetet mellan projekten inom varje tema och samarbetet mellan de olika temana samt att aktivera de sökande och skapa nätverk mellan dem. Syftet med samordningsprojektet är även att föra samman riksomfattande och regionala strukturfondsprojekt och andra centrala projekt som genomförs inom samma tema. Projektet ansvarar för omfattande intern och extern information och kommunikation om den riksomfattande verksamheten samt för att samla och sprida bästa praxis som hänförs till temat.

6) Mätning av resultaten och indikatorer som används

Resultaten mäts och indikatoruppgifterna tillhandahålls i enlighet med den förmedlande myndighetens anvisningar med beaktande av det nationella strukturfondsprogrammet och dess krav när det gäller att mäta och tillhandahålla resultat och indikatorer.

För projekt som finansieras via ett riksomfattande tema kan det dessutom fastställas en temaspecifik metod för att mäta och följa upp resultaten (t.ex. en separat utredning).

7) Fortsatt verksamhet efter det att de projekt som hör till temat har avslutats

De aktörer som genomför projektet ska redan i ansökningskedet ta ställning till hur projektet ska föras vidare och resultaten kunna utnyttjas även i ett bredare perspektiv. Målet är att projekten ska leda till att det i Finland skapas nya handlingsmodeller och bästa praxis när det gäller energieffektivitet, och att dessa handlingsmodeller och denna praxis möter utmaningarna i samband med klimatneutraliteten och den gröna omställningen samt att de även kan utnyttjas efter det att projekten har avslutats.

8) Kommunikationsplan

De aktörer som genomför projektet ska redan i ansökningskedet ta ställning till kommunikationen, utarbeta en kommunikationsplan och vid behov rapportera om hur kommunikationen

genomförs. Den förmedlande myndigheten informerar för sin del enligt en gemensam överenskommelse om projekten inom det riksomfattande temat.